Hva skjer når religiøse og ideologiske forestillinger legges til grunn for arkeologisk forskning?

Gammel fremtid eller demokratisk fortid?

ARKEOLOGISKE PERSPEKTIVER
PÅ

Terje Østigård er førstelektor på Arkeologisk institutt ved Universitetet i Bergen.

Forholdet mellom nasjonalisme og arkeologi er i stor grad et spørsmål om hvilke rettigheter som knyttes til en gruppes historie. Jerusalem er en hellig by for tre av verdensreligionene – jødedommen, kristendommen og islam – og konflikten mellom israelere og palestinere kan belyse hvordan arkeologi inngår i konstruksjonen av en ideologi som smelter sammen land, folk og stat: nasjonalisme. Når denne ideologien forenes med religion, forsterkes det tette båndet mellom fortid og nåtid som gir autentisitet og legitimitet til Israel som nasjon. Deler av Israel/Palestina-konflikten kan derfor analyseres og forstås ut fra et arkeologisk perspektiv.

TEKST: Terje Østigård

FORTIDEN BLIR BRUKT til å legitimere fremtiden. Konfliktene mellom israelere og palestinere viser hvilket potensiale kampen om fortiden kan ha når det blir mobilisert på etnisk bakgrunn med legitimitet i en antatt felles og dermed etnisk forhistorie. Bibelsk arkeologi har bidratt til å skape en ideologisk plattform til den ene parten i konflikten. Spørsmålet “når oppsto denne staten?” i et multi-etnisk samfunn betyr “oppsto vår gruppe før deres?”, og dermed implisitt, hvis svaret er “ja”, det er “vi” som har rett til dette landet.¹ Forankring av nåtiden i fortiden gir nasjonen legitimitet. Hovedproblemet er hvordan man tolker etnisitet og etnisk kontinuitet. Konstruksjoner av en historisk kontinuitet som gir legitimitet til et gitt område, er ingen “naturlig” prosess hvor noen grupper har litt mer “rett” enn andre.

Gud som garantist for forskningen

I Israel har den tradisjonelle arkeologiske og teologiske agendaen vært dominert av to premisser for forskningen. Det ene er den bibelske arkeologiens søken etter Israels opphav samt andre hendelser av religiøs art dokumentert i Bibelen. Bibelske arkeologer argumenterer stort sett ut fra en kulturhistorisk tilnærming for å belyse dette problemkomplekset. Det andre er det religiøse synet på Bibelen som en sann og autentisk åpenbaring av Gud. Disse utgangspunktene henger nøye sammen og favoriserer en viss type ideologisk kunnskapsproduksjon som ensidig inngår og støtter en part i Israel/Palestina-konflikten. Nyere tids arkeologiske teorier fremmer derimot en annen forståelse som kan muliggjøre en multikulturell fremtid gjennom en demokratisk fortid.

Problemet er at det fins få, om noen, arkeologiske bevis som støtter Bibelens historiefremstilling på tross av massive arkeologiske undersøkelser i løpet av de siste 150 årene. Selv om denne arkeologiske

disiplinen i hovedsak har fokusert på et lite aspekt ved et områdes helhetlige historie, har faggrenen blitt definert vidt. Bibelsk arkeologi, heter det,

...kan avgrenses til Palestina, eller kan utvides til å inkludere alt som illustrerer Bibelen om enn overfladisk. Følgelig vil jeg her bruke begrepet "bibelsk arkeologi" for å referere til alle bibelske land – fra India til Spania, og fra Syd-Russland til Syd-Arabia – og til hele historien til disse landene fra omkring 10.000 f.Kr., eller til og med før, og opp til nåtiden.²

En slik definisjon er selvfølgelig problematisk siden alt, selv det som kun har perifer relevans til Bibelen, er inkludert. Målet er ikke arkeologien i seg selv, men å få en dypere innsikt i Bibelen og religiøse spørsmål. Bibelen representerer en religiøs sannhet. En hellig bok er i liten grad utsatt for kritikk fra troende. Problemet er formulert slik:

Det kan være vi en dag kan vise hvorvidt alle hendelser nedtegnet i Bibelen har skjedd eller ikke, men alt i alt betyr det lite..Krav til sannheter av en høyere orden står rett og slett ikke ansvarlig overfor historiske eller arkeologiske undersøkelser, og de styrkes heller ikke av historiske eller arkeologiske bekreftelser. De er et spørsmål om tro.³

Dette utgangspunktet er meget problematisk siden religiøs tro ikke er gjenstand for tilsvarende kriterier som vitenskapelige argumenter. Videre opererer religiøse argumenter med en annen skala for sannhet, og kombinert med tyngden og autoriteten et vitenskapelig argument har i seg selv, blir palestinerne argumenter verken overbevisende eller får gjennomslagskraft i debat-

ten. Det gir mer tyngde og autoritet å ha Gud og vitenskapen på laget enn å appellere til menneskeverd og tapernes historie. Gud lovte jødene land, og da måtte noen bort – det ble palestinerne. Kunnskap kan fungere som en symbolsk overmakt og maktutfoldelse, og forskere kan fort bli en del av et autoritært, offentlig maktapparat. Oppkomsten av staten Israel står sentralt i denne sammenhengen, og William Dever, en av teoretikerne blant bibelske arkeologer, beskriver dette som et mysterium og mirakel:

Det må ha vært Guds verk hele tiden. En slik konklusjon er kanskje litt fordreid historisk, den kan se naiv ut teologisk, og den kan i hvert fall ikke bli bekreftet arkeologisk. Men Bibelens "forklaring" på oppkomsten av Israel kan på mange måter være vel så god som vår egen, for mye av det gamle Israel er fremdeles et mysterium, om ikke et mirakel.⁴

Arkeologi kan ikke besvare "hvorfor"-spørsmål og i hvert fall ikke i form av endelige eller åndelige årsaker. Slike vurderinger må overlates til troen, og arkeologien kan verken bevise eller motbevise trosspørsmål. Arkeologisk kunnskap blir inkorporert i en religiøs sfære hvor akademiske kriterier må vike for kristen, dogmatisk tro.

Nasjonalisme og arkeologi

Edward Said har sagt at konflikten mellom palestinere og sionister er en kamp om tilstedeværelse og fortolkning av territoriale rettigheter, hvor de førstnevnte kontinuerlig blir beseiret og fordrevet av de sistnevnte.⁵ Det er nedfelt i FNs menneskerettighetskonvensjon at alle mennesker har

rett til en egen identitet basert på en særegen kulturell identitet og tilhørighet. Ethvert menneske har krav på sin historie, hvor enkeltmennesket er en del av en større gruppe. Dette er ikke et enkelt og likefremt kriterium. Med utgangspunkt i Bibelen blir jødene karakterisert som Guds folk og tilskrevet rettigheter til det hellige land.

Arkeologisk kunnskap blir inkorporert i en religiøs sfære hvor akademiske kriterier må vike for dogmatisk tro.

Palestinerne har ikke tilsvarende argumenter til å legitimere sin tilstedeværelse og kontroll over land.

Nasjonalisme som ideologi fremskaffer en historisk legitimitet til nasjonen ved å forankre nåtiden i fortiden. En nasjonalistisk ideologi fremhever at det bør være et samsvar mellom den politiske og den etniske eller kulturelle enheten og "kulturen skal understøtte, bekrefte, synliggjøre og legitimere det hierarkiske statussystemet i den sosiale orden".⁶ Det ligger en nasjonalistisk ideologi til grunn når en stat legger beslag på historien til et gitt territorium. En sovjetisk arkeolog pleide å si at hvis arkeologiske data muliggjør flere tolkninger, må man velge den mest patriotiske, men dette er ikke en holdning som kun kjennetegner diktaturer. Kunnskapssproduksjon om fortiden er ingen uskyldig eller tilfeldig praksis. Ved å skape Monumentale Minner over den ærerike fortiden konstruerer man en nåtidig identitet. Fortiden blir viktigere enn nåtiden. I denne prosessen er det like viktig å glemme som å huske. Andre gruppers historie og de

delene av sin egen historie som ikke er ærerik, blir nedtonet.

Dagens territoriale grenser for det hellige land har i stor grad blitt formet av arkeologiske undersøkelser finansiert av Storbritannia i tiden etter 1. verdenskrig, fremfor enighet fremkommet gjennom politiske diskusjoner. Konflikter mellom jøder, muslimer og kristne på den ene siden og økt arkeologisk virksomhet på den andre siden, var i realiteten en kamp om rettigheter til arkeologiske lokaliteter. Utgravning ble i Midtøsten et middel for andre politiske målsetninger.⁷ Konsekvensen er at bibelsk arkeologi i stor grad har vært og er enerådende i kunnskapsproduksjonen i de tidsperiodene hvor Israel forankrer sin nasjon.

Med Bibelen som fasit

Arkeologi er i en særstilling for nasjonalideologiske konstruksjoner av fortiden. Arkeologiske gjenstander må fortolkes, og de er ofte svært gamle. Spesielt nasjonalistiske krav på territorier som nå er tapt, finner styrke i lange tidsforløp og kontinuitet. Arkeologiske gjenstander er *fysiske*, og derfor oppfattes de også i stor grad som stabile. Fortiden blir "frosset" og representerer et anker og fundament. Ved å forankre nasjonen i fortiden blir den uendelig gammel og tidløs, eller med andre ord: naturlig. Bibelske arkeologer argumenterer i stor grad ut fra en kulturhistorisk tankegang og et positivistisk vitenskapsideal. Alle karakteristika som kjennetegnet det kulturhistoriske paradigmet, er videreført gjennom bibelsk arkeologi. Dette er særdeles problematisk på grunn av både historiske årsaker og premissene dette paradigmet er basert på.

Den tyske arkeologen Gustav Kossinna

publiserte i 1911 «Die Herkunft der Germanen», som er regnet som starten på den kulturhistoriske tradisjonen. I faghistorien har Kossinna blitt stående igjen som raseforsker, nazi-arkeolog og nasjonalistisk propagandist. Ertetiden har i stor grad hatt behov for å distansere seg fra Kossinna selv om de fleste arkeologene i samtiden delte hans syn på arkeologi. Hovedpunktene i Gustav Kossinnas kulturhistoriske tilnærming kan summeres opp slik:

1) Kultur avspeiler etnisitet. Likheter og forskjeller i materiell kultur representerer likheter og forskjeller i etnisitet.

2) Klart avgrensede kulturprovinser korresponderer med etniske grupper og folk.

3) Kulturell kontinuitet indikerer etnisk kontinuitet.

4) Distribusjonen av gjenstander som er karakteristiske for spesifikke grupper reflekterer hvor disse gruppene bodde i ulike perioder i forhistorien (bosetningsarkeologi).

5) Ved å identifisere historisk kjente grupper med en spesifikk arkeologisk kultur fra en tidlig historisk periode, er det mulig å følge gruppen bakover i tid arkeologisk.

6) Rasistiske og sjåvinistiske tolkninger som favoriserer nasjonalistiske ønsker og mål.

Spørsmålet er ikke hvorvidt arkeologer før 2. verdenskrig forfektet det kulturhistoriske paradigmet, men når de tok et oppgjør med det raseideologiske tankegodset, og i en mer moderert form sett fra dagens akademiske synsvinkel; når tok arkeologer avstand fra det normative kultursynet og den statiske forståelsen av etnisitet. En av grunnene til at dette para-

digmet og tilnærmingen til fortiden ble forlatt, var de moralske implikasjonene og nazistenes misbruk av fortiden. Likevel, bibelsk arkeologi er i stor grad basert på det kulturhistoriske paradigmet, og dette legger premisser for forskningen og de resultater som fremkommer.

Et av hovedpremissene innen bibelsk arkeologi er at kultur avspeiler etnisitet. Retorikken i argumentasjonen fokuserer på at hvis funnene rundt 1200 f.Kr. ikke skulle være "israelerne", hvem skulle det da være? For bibelske arkeologer eksisterte "israelsk" etnisitet *a priori* – oppgaven til arkeologien er å bevise det. Bibelen nevner israelerne med navn, og derfor må denne gruppen ha eksistert. Andre grupper som også er nevnt og referert til i Bibelen, har mindre forskningsmessig relevans og interesse. Metodisk antas klart avgrensede

Det gir mer tyngde å ha Gud og vitenskapen på laget enn å appellere til menneskeverd og tapernes historie.

kulturprovinser å korrespondere med etniske grupper og folk. Den arkeologiske kulturen som enhet antas å tilsvare en sosioøkonomisk, kulturell og økonomisk gruppe, og dermed etnisk gruppe. Materiell kultur antas å representere grupper av mennesker i et direkte forhold. Kulturell kontinuitet indikerer dermed etnisk kontinuitet. Kontinuitet i keramikk blir fremhevet som det viktigste aspektet, et faktum som i seg selv skal tilsi etnisk kontinuitet. Ved å identifisere historisk kjente grupper med en arkeologisk kultur fra en tidlig historisk periode, er det mulig å følge

gruppen bakover i tid arkeologisk via den materielle kulturen. Bibelen blir brukt som skriftlig kilde siden den omhandler historien om Israel fra dets begynnelse. De eldste delene av historien er svakt belyst i skriftene, men ved å følge det arkeologiske materialet bakover i tid, kan man få ny eller supplerende kunnskap til det eksisterende bildet.

Utgangspunktet for forskningen har vært at Bibelen er et sannhetsvitne for historiske hendelser og prosesser. Identiteten til mennesker og grupper i fortiden blir likestilt med identiteten til nåtidige mennesker og grupper. Mange kristne dogmatikere og israelere i nåtiden ser på seg selv som arvtakere og direkte etterfølgere av åndelige eller etniske forfedre fra det gamle Israel. Nåtid og fortid blir knyttet sammen i et en-til-en forhold. Problemet er at arkeologien ikke har kunnet bevise eller styrke tolkninger som støtter opp om de historier som er beskrevet i Bibelen, snarere tvert om. Det fins ikke arkeologiske funnsteder som med sikkerhet kan knyttes til utvandringen fra Egypt. Utgravinger i Jeriko og Ai fremskaffet ikke brannlag eller rester av de store ødeleggelsene som skal ha skjedd da Josva beseiret disse byene. Det er heller ikke gjort arkeologiske funn som kan dokumentere det første tempelet i Jerusalem.

Det er derfor ikke et spørsmål om hvilke konkrete arkeologiske funnlokaliteter som blir misbrukt politisk, men det er den totale tilnærming til fortiden som er problemet – alt fra patriarkene, utvandringen fra Egypt, beseiringen av Kanaan, kongedømmene til David og Salomo osv. Listen over temaer kan utvides, men de relaterer seg til et felles faglig problem: Funn fra slutten av andre og begynnelsen av første årtusen før

Kristus innenfor området av dagens Israel definerer identiteter i dag, enten det dreier seg om å være israeler eller kristen, fordi oppkomsten av staten Israel antas å ha skjedd i denne perioden. Konklusjonen er likevel at det har vært vanskelig å relatere teologi og arkeologi – Bibelen og faktiske funn. Ambisjonene og målsetningene til bibelske arkeologer har i liten grad blitt innfridd.

Jødene, Israel og det tyske opphavet

Sionistene har i stor grad bygd sitt fundament på de samme argumenter som tyske nasjonalister. Det er et duplikat av antisemittismen, men med motsatt fortegn. De måtte konstituere seg selv som overordnede hvor felles språk, arv og blod rettferdiggjorde deres nærvær og legitimitet til land.

Bibelsk arkeologi og nasjonalistisk, israelsk arkeologi er også basert på tilsvarende premisser. Det er historiens tragiske ironi at argumenter utarbeidet av tyske nasjonalister, som i stor grad er blitt forlatt innen den arkeologiske diskursen i resten av verden, blir brukt av bibelske og israelske arkeologer. Denne statiske fremstillingen av israelittenes fortid blir politisk brukt av den israelske stat, bevisst eller ubevisst, men det er i stor grad denne kunnskapen som er tilgjengelig om Israels opphav. Problemet er at disse "sannhetene" eller tolkningene i liten grad har blitt underkastet vitenskapelige kriterier, men har inngått i en religiøs diskurs. Når denne kunnskapen brukes i samfunnet, har den en religiøs autoritet over seg samtidig som den blir fremstilt som vitenskapelig.

Den arkeologiske bruken av tysk nasjonalisme i Midtøsten relaterer seg til, og er en

del av, en enda eldre bibelsk forskningsstradisjon. Teologen Niels Peter Lemche argumenterer for at "Israels historie" oppsto i Tyskland som en del av den tyske forskningen på 1800-tallet. I en tid hvor nasjonalismen spredte seg, ble forestillingen om det historiske Israel skapt, ikke som en refleksjon av fortiden, men som en projeksjon tilbake i fortiden for Tysklands egne nasjonale forhåpninger. Israel ble et speilbilde av deres egen verden, en verden som var identisk med verken Israel eller Palestina, men med Tyskland. Den israelitiske folkevandringen ut fra ørkenen mot kulturlandet kunne sammenliknes med germanske folkevandringer i overgangen fra oldtid til middelalder, de israelske stammenes overtakelse av Palestina med de germanske stammenes maktovertakelse av Sentral- og Nord-Europa. Den gamle teorien om de tolv stammene fra dommertiden, som ble innlemmet i det israelske kongedømmet, kan ses parallelt med hvordan forbundet av tyske småstater ble oppløst av Otto von Bismarck og inkorporert i hans tyske imperium. Etableringen av det gamle Israel gikk hånd i hånd med tysk nasjonalisme.⁸

I den teologiske og bibelsk arkeologiske debatten har dateringen av Bibelen vært et sentralt og omdiskutert tema. Jo eldre dateringer av Bibelen, desto mer troverdig er skriftene som sannhetsvitne og garantist for det guddommelige innholdet. Konservativ teologer kan datere de eldste delene av Det gamle testamentet tilbake til slutten av det andre eller begynnelsen av det første millennium f.Kr. og de etterfølgende delene kronologisk yngre. Moderate teologer daterer gjerne de eldste delene til 800-600 f.Kr. Men kan man skrive Israels historie med utgangspunkt i Bibelen? Kon-

servative teologer sier ja, mens radikale teologer sier nei fordi Bibelen ikke er en historiebok. Blant annet teologen Thomas L. Thompson har gjennom en årrekke argumentert for at Bibelen er en samling av myter, fabler, sanger og historier om en mytisk storhetstid nedtegnet av jøder for å konstruere en egen etnisk identitet som en motsetning til perserne og babylonerne. Thompson argumenterer for at *det er kun som historie Bibelen ikke gir mening*; Bibelens "Israel" er en litterær fiksjon og bruk av Bibelen til å skrive historien om det tidligste Israel er umulig fordi den bibelske ver-

*Arkeologien har ikke kunnet bevise
eller styrke tolkninger som støtter opp
om de historiene som er beskrevet i
Bibelen – snarere tvert om.*

den ikke tilhører den arkeologiske disiplinen. Historisiteten til både David og Salomo kan lett betviles, og en datering av Bibelen til et sted rundt 500-300 f.Kr., om ikke enda yngre, synes plausibel. Man må datere de historiske kontekstene hvor tekstene opptrer, og ikke prøve å datere tradisjonene.

Funnet av Dødehavsrullene i Qumran fra det andre århundret f.Kr. viser at skapelsen av Bibelen fremdeles var en pågående prosess. Det var ingen Bibel slik vi kjenner Det gamle testamentet i den hellenistiske perioden (332-167 f.Kr.), men kun noen få tekster, fragmenter og felles samlinger av dem. Dette medfører at mye av tankegodset i Bibelen også er influert av tidlig gresk filosofi.⁹

Grupper i eksil søker legitimitet for sitt

nærvær og sin eksistens. Like sterkt var israelernes ønske om land den gang som palestinerne ønske er i dag, og ved å konstruere en storhetstid og en mytologisk garanti hvor Gud lovde land, ble datidens nåtid forankret i en fortid. Kort sagt må Bibelen ifølge Thompson og radikale teologer analyseres på de samme premisene som ethvert annet litterært verk, og kan best forstås ut fra slike faglige premisser. Beskrivelsen av det israelske samfunnet i Det gamle testamentet har derfor lite med datidens virkelig eksisterende samfunn i slutten av 2. og begynnelsen av 1. årtusen f.Kr.¹⁰

Fortiden i nåtiden

Når kulturarven oppfattes som tidløs, blir ødeleggelser av arkeologiske lokaliteter likestilt med utryddelse av en fiende, eller et direkte angrep på en selv og ens gruppe. De fleste etniske grupper – uavhengig av politisk standpunkt – har argumentert ut fra de samme nasjonalistiske premissene og kommet til den samme konklusjonen: Vi er en gruppe med felles fortid og derfor må vi verne om vår felles “kulturarv”. Hvilke konsekvenser for handling man trekker av denne konklusjonen overfor andre grupper, er en helt annen sak og må ikke sammenblandes med at argumentene er basert på en nasjonalistisk ideologi (som fremhever at det skal være et samsvar mellom den politiske og den kulturelle enheten). I Midtøsten har denne ideologien legitimert en politisk orden og et hierarki. Det er væpnet kamp om rett til tilstedeværelse. Palestinerne er et folk uten land og historisk tilhørighet på tross av at de har “bodd” i området minst like lenge som israelerne ut fra en nasjonalistisk argumentasjon og “vi var her først”-tankegang.

Dette kan man også argumentere for ut fra Bibelen siden det er beskrevet om folk og stammer som levde der før israelerne kom. Selv om palestinerne ikke har Gud på sin side, vil en tilsvarende nasjonalistisk argumentasjon forsterke og forverre konflikten og den negative spiralen som allerede eksisterer.

Metodologisk er det like problematisk at undertrykte grupper skal argumentere nasjonalistisk, som at de herskende gruppene skal fortsette en slik strategi, selv om det fra et etisk synspunkt lettere kan forsvareres for å skape en motvekt til allerede asymmetriske maktforhold. Problemet forblir likevel uløst fordi det fremdeles vil være kamp om fortiden og det legitimitetspotensialet en antatt historisk kontinuitet vil gi. Det er selve premissene for bruk av fortiden som må endres og samsvare med nyere teoretisk forståelse av forholdet mellom etnisitet og fortid. Fortiden er et fremmed land og kan ikke brukes til å legitimere diskriminerende rettigheter i nåtiden. I et flerkulturelt samfunn er det ikke fortiden, men fremtiden man har felles.¹¹ Fortiden vil være viktig fordi den kan utgjøre et grunnlag for en generell kollektiv identifikasjon uansett kulturell bakgrunn. Målet er ikke å oppløse stedet som kulturell referanseramme, men snarere å utvide det. Alle mennesker kan føle tilknytning til et sted uavhengig av deres egen fortid og om de ble født der. Stedstilhørighet er ikke en nedarvet egenskap som har sitt utgangspunkt i fortiden.¹²

Fremtid i fortid?

Jerusalem er et hellig senter for tre av verdensreligionene, og milliarder av mennesker identifiserer seg med deler av historien, verdiene eller tradisjonene som har

sitt utspring her. Klagemuren er ifølge en historisk-religiøs tradisjon de siste restene av det andre tempelet i Jerusalem, som ble ødelagt av romerne i år 70 e.Kr. Muren inngår i ulike meningskonstellasjoner. I dag avgrenser den delvis Klippemoskeen – det tredje helligste pilegrimsstedet innen islam hvor Muhammed ifølge tradisjonen for opp til himmelen etter sin død. Likevel er det kun israelerne som kan bruke klagemuren som et *etnisk* symbol, og dermed blir fortiden brukt diskriminerende. Etnisitet som identitet har i den vestlige verden hatt en overordnet status i forhold til andre identiteter på grunn av fundamentet som ligger implisitt i det nasjonalistiske prosjektet: den kulturelle (etniske) enheten skal samsvare med den territoriale.

Det nasjonale prosjektet medfører at det er en hårfin forskjell mellom et kulturminne og en kulturmine. Potensialet for ødeleggelse av verdensreligionenes monumenter ligger latent. Hvis enkeltindivider eller etniske grupper fortolker andre menneskers bruk av fortiden som en provokasjon og angrep på sin egen eksistens, blir det fysisk kamp om fortiden. Og det er nettopp her den samfunnsmessige konsekvensen av en ny faglig tilnærming har stor betydning.

Alle har lik rett til å bruke fortiden som identifikasjonspotensial nettopp fordi fortidens mennesker er kulturelt sett forskjellige fra oss. “Vi” er ikke “dem”, og motsatt, “de” er ikke “oss”. Slik kan fortiden bli demokratisk framfor diskriminerende. Alle har like rettigheter med utgangspunkt i fortiden fordi fortidens identifikasjonspotensial overskrider en etnisk eller nasjonal identitet. Dette løser selvfølgelig ikke alle problemer, om noen. Etnisitet vil være en

viktig gruppeidentifikasjon, og det vil fremdeles være kamp om territoriale rettigheter og ressurser. Målet er likevel å bryte ned forestillingene om at blod er tykkere enn vann i et samfunnsperspektiv. Like lite som biologisk avstamning kan

Like lite som biologisk avstamning kan legitimere territoriale rettigheter, kan myter om et felles etnisk opphav rettferdiggjøre diskriminering.

legitimere territoriale rettigheter, kan myter om et felles etnisk opphav rettferdiggjøre diskriminering. Dette er politiske beslutninger som ikke kan forfektes faglig. Ved å fremheve at dette er politiske beslutninger – og kun det – uten den posisjon og autoritet en faglig forankring gir, kan man forsøke å bryte ned disse forestillingene. Det vil i beste fall kunne motvirke deler av den maktutfoldelse som skjer på bakgrunn av antatt historisk legitimitet, og akademia bør ikke støtte opp under en tilnærming til fortiden hvor kunnskap blir en undertrykkelsesmekanisme. Fortiden styrer fremtiden, og derfor er det av avgjørende betydning hvilken tilnærming man tolker fortiden ut fra.

Gammel fremtid eller demokratisk fortid

Israel som nasjonalstat er arkeologisk sett fundamentert på det kulturhistoriske paradigmet. Dette teoretiske rammeverket fremmer en statisk forståelse av etnisitet hvor en gruppes nåtidige og fortidige etnisitet blir likestilt, og kontinuitet vil dermed legitimere territoriale krav. Legitimeringen av fremtiden er derfor bundet

opp i gamle forestillinger i dobbel forstand: For det første er det fortiden som skal legitimere fremtiden, og for det andre er forestillingene om fortiden basert på gammel og foreldet arkeologisk kunnskap. Verken bibelske arkeologer eller israelske fundamentalister betviler Bibelens religiøse autonomi, og begge gruppene har en felles interesse av en kunnskapsproduksjon som styrker og belyser troen. Israelerne bruker kunnskapen som bevis på de jødiske rettighetene og religiøs tilhørighet til jødedommen, mens de kristne ser på arkeologien som et middel til å kaste lys over Gud og den første kristendommen. Palestinerne har derfor tapt kampen om fortiden, men ved å inkorporere nyere tids arkeologisk teori kan fortiden bli demokratisk, og dermed må også bruken av fortiden i nåtiden få en annen karakter. En demokratisk fortid kan i liten grad tas til inntekt for favorisering av en etnisk gruppe i nåtiden, men snarere et multikulturelt mangfold.

• f •

- Old Testament. Supplement Series 237. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- 8 Lemche, N. P. (1998). "Israel og dets land", i Lemche, N. P. & H. Tronier, (red.) «Etnisitet i Bibelen»: 11-22. København. Museum Tusculanums Forlag.
- 9 Se for eksempel Thompson, T. L. (1999). «The Bible in History. How Writers Create a Past». London: Jonathan Cape.
- 10 Lemche 1998.
- 11 Eriksen, T. H. (1996). «Kampen om fortiden». Oslo: Aschehoug.
- 12 Gansum, T. (1999). "Gjenstanden og dens meningsinnhold – arkeologisk perspektiv på saker og ting", Samtiden 5/6: 24-34.
- 1 Wailes, B. & Zoll, A. L. (1995). "Civilization, barbarism, and nationalism in European archaeology", i Kohl, P. L. & C. Fawcett, (red.) «Nationalism, Politics, and the Practice of Archaeology»: 21-38. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2 Dever, W. G. (1990). «Recent Archaeological Discoveries and Biblical Research. London: University of Washington Press, s. 14.
- 3 Dever 1990:171-172.
- 4 Dever, W. G. (1997). "Archaeology and the emergence of early Israel", i J. R. Bartlett, (red.) «Archaeology and Biblical Interpretation»: 20-50. London: Routledge.
- 5 Said, E. W. (1980). «The Question of Palestine». London: Routledge & Kegan Paul, s. 8.
- 6 Gellner, E. (1998). «Nasjonalisme». Oslo: Spartacus, s. 34.
- 7 Silberman, N. A. (1997). "Structuring the Past: Israelis, Palestinians, and the Symbolic Authority of Archaeological Monuments", i Silberman, N. A. & D. Small, (red.) «The Archaeology of Israel. Constructing the Past, Interpreting the Present»: 62-81. Journal for the Study of the